

Л.М. Котенко, канд. екон. наук (*ХДУХТ, Харків*)

Т.О. Тарасова, канд. екон. наук (*ХДУХТ, Харків*)

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ

Збільшення обсягу безготівкових розрахунків є наслідком боротьби з тіньовим сектором економіки, який, за оцінками експертів, коливається в межах від 18% до 52% ВВП. Суб'єкти бізнесу, які будували свою роботу на тіньових або сірих схемах готівкових розрахунків, розуміють, що сьогодні використання цих схем, стає дорожче, ніж вигода від їх застосування. Тому особливої актуальності на національному рівні набуває перехід до більш широкого використання безготівкових розрахунків, які, з точки зору суспільної ефективності, значно вигідніше розрахунків готівкою.

Розрахунки готівкою є найдорожчою формою розрахунків для країни, для банків й для споживачів. Для забезпечення функціонування готівкових розрахунків необхідно надрукувати гроші, забезпечити їх зберігання, захист тощо. Сьогодні банки проводять значну роботу по переміщенню цих грошей, збереженню їх в обігу, вилученню старих купюр, інкасації, охорони, зберігання. У підсумку всі витрати покладаються на споживача, саме тому перехід до безготівкової форми розрахунків є еволюційним підходом, який сприяє оптимізації економіки та відповідає найкращій світовій практиці.

Національний банк приступив до реформи ринку платіжних систем і електронних грошей. З його подачі запропоновано дозволити банкам оплачувати в гривні послуги внутрішньодержавних карткових операцій та тримати гарантійні депозити в місцевих банках. Бонуси запропоновані й клієнтам банків – вони будуть знати розмір комісій за зняття готівки в банкоматах, а сфера торгівлі буде змушена активніше впроваджувати POS-термінали, щоб уникнути штрафів.

Національний банк має намір посилити контроль над діяльністю міжнародних платіжних систем і ринком електронних грошей. Для цього запропоновано створити національну систему маршрутизації карткових операцій та багатостороннього клірингу. В першу чергу буде знижена залежність банків від міжнародних платіжних систем, на рахунках яких за кордоном вони тримають валютні гарантійні депозити для підтвердження своєї платоспроможності. Нацбанк схвалює зберігання цих засобів чи на своїх рахунках, або в українських

банках, і винятково в гривні, оскільки лише 0,8% всіх операцій з картами українських банків здійснюються за кордоном. За думкою провідних експертів, переклад гарантійних депозитів у національну валюту вирішує не стільки питання валютних ризиків, скільки проблему ліквідності системи.

У Росії з 1999 р. запроваджено платіжну систему CONTACT, зареєстровану згідно закону Про Національну платіжну систему, об'єднує більше 900 фінансових інститутів Росії, країн СНД і далекого зарубіжжя, що утворюють розгалужену мережу, до якої входять понад 230 тисяч пунктів обслуговування, включаючи платіжні термінали, більш ніж у ста країнах світу. У вітчизняній практиці Національним банком України заплановано впорядкувати роботу платіжних систем, а також законодавчо врегулювати інфраструктуру випуску та використання електронних грошей.

Внутрішньодержавна, загальнонаціональна платіжна система, створена за ініціативою Нацбанку, працює в режимі промислової експлуатації з 2004 року. За даними сайту Нацбанку, членами та учасниками національної системи масових електронних платежів є близько 60 банків і близько 10 небанківських установ. Банками-членами НСМЕР емітовано близько 3 млн платіжних карток, встановлено близько 6 тис. одиниць термінального обладнання.

Провідні українські банки сьогодні працюють над створенням національної системи масових електронних платежів. Тарифна політика провідних міжнародних платіжних систем і в подальшому не буде враховувати інтереси українських банків, це стане поштовхом для активного розвитку національної платіжної системи. З урахуванням напрацьованого досвіду банків й застосування передових технологій, така система стане набагато більш масовою і ефективною, ніж існуюча система. Система, заснована на бізнес-принципах може бути ефективною, якщо буде побудована за участю регулятора – НБУ та на основі бізнес-ініціативи комерційних банків.

Не дивлячись на те, що чинна національна система масових електронних платежів, на думку експертів, є невдалим експериментом в Україні, Національним банком прийнята стратегія її розвитку. До недавнього часу система розвивалась як локальна система на специфічному програмному забезпеченні. Найближчим часом розвиток буде йти на EMV-платформі – це відкриті міжнародні стандарти, які використовуються Visa і MasterCard. Загальна платіжна структура України та POS-термінали, та банкомати зможуть приймати картки платіжної системи, що буде зручним з погляду організації електронних платежів.